Eduskunnan talousvaliokunnalle

Talousvaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö 16.2.2022, HE 238/2021 vp**,** LA 89/2020 vp, LA 15/2020 vp
SUOMEN ASIANAJAJALIITON ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESSÄ HE 238/2021 VP SEKÄ LAKIALOITTEISSA LA 89/2020 VP JA LA 15/2020 VP YRITYSSANEERAUS- JA VELKAJÄRJESTELYLAINSÄÄDÄNTÖÖN ESITETYISTÄ LAINSÄÄDÄNTÖMUUTOKSISTA

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä sekä lakialoitteissa esitetään tarpeellisia muutoksia Suomen yrityssaneeraus- ja velkajärjestelylainsäädäntöön. Lakialoitteissa 89/2020 vp ja 15/2020 vp esiin tuodut lainsäädännön muutostarpeet on otettu huomioon hallituksen esityksessä, minkä vuoksi niistä lausutaan vain lyhyesti tämän asiantuntijalausunnon lopussa.

Yrityssaneerauksen osalta nyt käsiteltävä hallituksen esitys koskee vain osaa yrityssaneerauslain muutostarpeista ja onkin erinomaista, että lain muutostarpeita käsittelevä työryhmä jatkaa työtään.

Yleisenä huomiona nyt käsiteltäviin muutosesityksiin Suomen Asianajajaliitto toteaa, että direktiivin tuomat muutostarpeet suomalaiseen lainsäädäntöön on ratkaistu mielekkäällä ja kansalliseen saneerauskäytäntöömme sovitettavalla tavalla.

Direktiiviin liittymättömät muutosehdotukset eli konsernitiliä koskeva säännös ja osakeyhtiön sekä osuuskunnan hallitukselle annettava toimivalta yrityssaneeraushakemuksen tekemiseen ovat tervetulleita ja tarpeellisia muutoksia.

Yrityssaneerausta koskevaa lainsäädäntöä jatkossa kehitettäessä tulee velkakonversion (*debt to equity*) toteuttamismahdollisuutta ja -tapaa selvittää. Nykyinen sääntelemätön tilanne vaikeuttaa tämän muutoin käyttökelpoisen saneerauskeinon käyttöä.

Yksityishenkilön velkajärjestelyn laajempi käyttömahdollisuus yrittäjän velkaongelmien ratkaisemiseksi ja yrittäjälle uuden mahdollisuuden antamiseksi ovat tärkeitä uudistuksia. Lain muutosten vaikutuksia tulee seurata ja jatkossa on harkittava, onko tarpeen pitää voimassa erilaisia säännöksiä yritystoiminnassa velkaantuneiden ja muutoin velkaantuneiden osalta.

Siltä osin, kun tässä lausunnossa ei muutosehdotuksista lausuta mitään, lausunnon antaja pitää muutosehdotuksia ja niille esitettyjä perusteluja oikeina ja riittävinä.

2. HE 238/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

2.1 Muutosehdotukset yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin

Jako uuteen varhaiseen saneerausmenettelyyn ja perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn on hallituksen esityksessä kerrotuin perusteluin paras valittavana olleista vaihtoehdoista direktiivin implementoimiseksi.

Ehdotettuun uuteen 1 a lukuun sisältyvät säännökset
Raja yritystä uhkaavan maksukyvyttömyyden ja jo alkaneen maksukyvyttömyyden välillä voi olla epämääräinen ja vaikeasti hahmotettava.

Varhaisen vaiheen saneerauksen ja perusmuotoisen saneerauksen edellytykseksi ehdotettu sääntely on hallituksen esityksessä riittävän tarkkaa ottaen huomioon, miten vaikeasti määriteltävästä erosta uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välillä on kysymys. Oikeuskäytännössä ero varmasti täsmentyy. Oikeuskäytännön syntymistä tosin hidastaa saneeraushakemusten vähäinen määrä.

Vaikeuksissa olevan yhtiön tilanne voi nopeasti muuttua uhkaavasta maksukyvyttömyydestä saneerauksen esteenä olevaan korjauskelvottomaan maksukyvyttömyyteen. Saneeraustoimiin on ryhdyttävä ajoissa ja menettelyn on oltava ripeää, jotta saneerauksen tavoitteet voidaan saavuttaa ja sekä velallisen että velkojien edut voidaan parhaalla tavalla turvata.

Saneerauksen vireille tulo aiheuttaa velallisyritykselle monenlaista haittaa. Yrityksen sekä sen hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan luottotiedot heikentyvät ja sopimuskumppanit alkavat epäillä yrityksen kykyä noudattaa velvoitteitaan. Todennäköisesti jatkossakin suurempi ongelma yrityssaneerauksissa on se, että velalliset eivät hakeudu menettelyyn riittävän ajoissa kuin se, että menettelyyn hakeutuisi velallisia, joita maksukyvyttömyys ei uhkaisi.

Ennen oikeuskäytännön vakiintumista voi 4 d §:n mukaisessa menettelystä toiseen siirtymisessä tulla vaikeita tulkintatilanteita sen välillä, tuleeko menettely keskeyttää vai onko mahdollista siirtyä varhaisen vaiheen saneerauksesta perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn velallisen tullessa maksukyvyttömäksi kesken menettelyn.

Selvittäjän työmäärä suurimpien velkojien kuulemiseksi ja menettelyn muuttamishakemuksen perustelemiseksi ym. aiheuttaa merkittäviä kustannuksia ja vie aikaa. Tämän vuoksi ei ole odotettavissa, että menettelyn vaihtamista haettaisiin kovin kevyin perustein. Toisaalta iso työmäärä ja kustannukset vaikeuttavat maksukyvyttömäksi muuttuneen velallisen tilannetta entisestään ja näin ollen vaihtaminen menettelystä toiseen jäänee harvinaiseksi.

3 luku Selvittäjä ja velkojatoimikunta sekä velallisen myötävaikutusvelvollisuus
Suomen Asianajaliitto pitää selvittäjän kelpoisuusvaatimusten täsmentämistä tervetulleena. Selvittäjältä edellytettävä selonteko taidostaan on lähtökohtaisesti kannatettava muutos. Koska Suomessa yrityssaneerauksia on melko vähän, tulee kuitenkin myös kokemattomampia kelpoisuusehdot täyttäviä henkilöitä määrätä tehtävään. On toivottavaa, että selvittäjäkokemusta saavat myös ne, joilla sitä ei aiemmin ole.

3a luku Varhaisen saneerausmenettelyn oikeusvaikutukset
Valittu sääntelytapa kuvata erikseen varhaisen saneerausmenettelyn ja perusmuotoisen saneerausmenettelyn oikeusvaikutukset on perusteltu ja havainnollinen, vaikka se aiheuttaakin toistoa lakitekstiin.

Kieltojen määräämisen ja menettelyn aloittamisperusteiden irrottaminen toisistaan johtuu direktiivin määräyksistä. Menettelyn aloittaminen ilman maksu- ja perintäkieltoa aiheuttanee melko nopeasti menettelyn keskeyttämisen tai tarpeen määrätä kiellot erikseen voimaan. Tarve saneerausmenettelylle ilman kieltoja lienee vähäinen. Toisaalta sellaisen mahdollisuuden olemassaolo voi johtaa uusiin innovaatioihin toteuttaa saneeraus hyvissä ajoin ilman merkittävää haittaa velallisen toimintaan tai velkojien oikeuksiin.

Kieltojen automaattinen lakkaaminen määräajan kuluttua kannustaa ripeään tilanteen selvittämiseen menettelyn alkuvaiheen kriittisinä hetkinä. Toisaalta aika on kovin lyhyt ja oletettavaa on, että kielloille tullaan hakemaan jatkoa ainakin kerran lähes jokaisessa varhaisen vaiheen saneerauksessa.

Kieltojen uudistamishakemuksen tekeminen ajoissa asettaa vaatimuksia sekä selvittäjälle että tuomioistuimelle. Selvittäjän pitää hyvissä ajoin valmistella perusteltu hakemus ja tuomioistuimella pitää olla valmius ratkaista hakemus nopeasti. Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuimen ei tule harkintaa tehdessään kovin perusteellisesti ryhtyä selvittämään saneerausmenettelyn tilannetta vaan olisi luotettava selvittäjän antamaan tilannekuvaan.

Velallisen sitoumukset varhaisessa saneerausmenettelyssä (ja vastaava määräys perusmuotoista saneerausta koskien)
Saneerauksen varalta laadittujen sopimusehtojen, muiden sitoumusten, järjestelyiden ja toimenpiteiden pätemättömyydestä ja konsernitiliä koskeva sääntely sekä varhaisen vaiheen että perusmuotoisessa saneerauksessa on perusteltu ja tarpeen oikeustilan selventämiseksi.

14 f § Väliaikainen kielto varhaisessa saneerausmenettelyssä
Kolmen kuukauden määräaika väliaikaisille kielloille kannustaa nopeaan päätöksentekoon sekä siihen, että velallisen hakemuksen tulee olla jo niitä vireille laitettaessa niin valmis, että tuomioistuin pystyy tekemään ratkaisun menettelyn aloittamisesta määräajan kuluessa.

Muutosehdotus Osakeyhtiölakiin ja Osuuskuntalakiin
Se, että saneeraukseen hakeutumisesta voi päättää osakeyhtiön tai osuuskunnan hallitus nykyisen yhtiökokouksen sijaan on hyvä ja kannatettava ehdotus. Hallituksen esityksen perustelut tälle muutokselle ovat kattavat ja vakuuttavat.

2.2 Muutosehdotukset yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin

3 luku Velkajärjestelyn aloittaminen
9 §:ään ja 9 a §:ään ehdotetut muutokset, joiden perusteella elinkeinoa harjoittaneen velallisen velkajärjestelyyn pääsyn edellytykset ovat erilaiset kuin muiden velallisten, ovat direktiivistä johtuvien vaatimusten vuoksi perustellut.

Pysyväisluontoisen työttömyyden kestoajan lyhentäminen 18 kuukaudesta 12:sta on perusteltua ja LA 15/2020 vp sekä hallituksen esityksessä esitetyin perustein asianmukaista. Olisi kuitenkin hyvä pohtia, onko uhka tahallisesta työttömyydestä ja maksuohjelman ajoittamisesta hetkeen, jolloin velallisella ei ole maksuvaraa, todellinen. Voidaan myös pohtia, pitäisikö säännös väliaikaisesta maksukyvyttömyydestä poistaa kokonaan.

Jatkossa voi olla syytä harkita, onko perusteltua syytä siihen, että elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden ja muiden velallisten pääsy velkajärjestelyyn on erilainen.

4 luku Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset
Velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneiden varojen käyttö 17 §:ssä ehdotetulla tavalla on kannatettavaa. Muutos selkeyttää maksuohjelmaa ja turvaa selvittäjän saatavaa. Se voi lisätä selvittäjän tehtävän houkuttelevuutta ja tuoda lisää ammattitaitoisia selvittäjiä.

20 § Suhde konkurssiin
Se, ettei pesäluettelon valmistuminen olisi enää velkajärjestelyhakemuksen tutkimisen edellytys lienee merkitykseltään vähäinen. Tilanteet, joissa pesäluetteloa ei pystyisi laatimaan lyhyehkössä 2 kk määräajassa, mutta velallinen pystyisi kuitenkin selvittämään taloudellisen tilanteensa velkajärjestelyn edellyttämällä tavalla lienevät harvinaisia. Toisaalta kuitenkin menettelyjen ollessa yhtä aikaa vireillä voi syntyä positiivinen yhteistyö velallisen ja konkurssipesän pesänhoitajan välillä, mikä voi jouduttaa pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumista.

7 luku Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset
45 a § Muutosehdotus, että kaksi työntekijää työllistävä elinkeinon harjoittaminen voidaan katsoa pienimuotoiseksi, on kannatettava. Hallituksen esityksen perusteluihin on helppo yhtyä.

2.3 Konkurssilaki
Velallisen neuvonta velkajärjestelyn mahdollisuudesta on hyvä uudistus velallisten tiedon lisäämiseksi.

2.4 Rekisterit
Tulevan lainsäädännön kehittämiseksi on syytä rekisteröinnin lisäksi tilastoida varhaisen ja perusmuotoisen saneerausmenettelyn käyttö ja lopputulokset. Tavoiteltavaa olisi, että tiedot saataisiin rekistereistä vaivatta.

3. LA 89/2020 vp Lakialoite laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 9 a §:n muuttamisesta

Lakialoitteessa ehdotettu muutos lyhentää ei-väliaikaisena pidettävää työttömyyttä harkittaessa velkajärjestelyn edellytyksiä on otettu huomioon hallituksen esityksessä. Ehdotus on kannatettava siinä esitettyjen perusteluiden mukaisesti.

4. LA 15/2020 vp Lakialoite laiksi konkurssilain 1 luvun 6 §:n ja 3 luvun 4 §:n muuttamisesta

Lakialoitteessa esitetään varsin merkittävää muutosta konkurssin periaatteisiin. Aloitteen tavoite on oikean suuntainen. Epäonnistunut liiketoiminta ei saa johtaa kohtuuttoman pitkään, jopa elinikäiseen velkakurimukseen.

Ongelman ratkaiseminen aloitteessa esitetyllä suoraviivaisella tavalla johtaisi kuitenkin liian kevyeen menettelyyn yksityishenkilön veloista vapautumiseksi ja väärinkäytösten riski olisi huomattava. HE 238/2021 vp ehdotetuissa muutoksissa on otettu huomioon yksityishenkilön velkavastuusta vapautumisen edellytykset ja valitun sääntelymallin perustelut hallituksen esityksen sivuilla 110–111 vakuuttavat.

Helsingissä 18. helmikuuta 2022

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Suomen Asianajajaliiton pääsihteeri

Laati: Kari Jaatinen, asianajaja, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu insolvenssioikeuden asiantuntijaryhmässä.